

آنچه را که انسان می خواهد بیان کند،  
باید متنی دراز و با دقت فراوان نگاه کند تا بتواند جنبه ای  
از آن را بیاید که پیش از آن به وسیله کسی  
گفته نشده است.

## اهداف درس

- آشنایی با اهمیت جمله موضوع
- تقویت توانایی تشخیص جمله موضوع در یک بند
- تقویت مهارت تولید بندهایی با رعایت جمله موضوع و جمله‌های تکمیل کننده
- تقویت علاقه و نگرش مثبت به پاکیزه‌نویسی
- تقویت علاقه و نگرش مثبت نسبت به خوش خطی و نداشتن غلط املائی
- آشنایی با نکات ویرایشی پیرامون کاربرد صحیح قیدها
- توانایی اظهار نظر درباره نوشته سایر دانش آموزان
- تشخیص یک نوشته مطلوب از یک نوشته غیرمطلوب
- توانایی ابراز باورها، احساسات و اندیشه درباره یک اثر
- توانایی درک عناصر یک تصویر.

## ■ آموزش محتوا

●●●●●●●●●●
■ جلسه اول
۱- تدریس درس
۲- فعالیت نگارشی یک

## تدریس درس

مفهوم کلیدی این درس، جمله موضوع است. معمولاً اولین جمله هر بند، جمله موضوع نامیده می‌شود. گاهی ممکن است که یک بند اصلاً جمله موضوع نداشته باشد. در این صورت، جمله موضوع در بند نهفته است. اگر ما به جمله موضوع توجه نکنیم، ممکن است نکته‌ای را که نویسنده سعی دارد مطرح کند، از دست بدهیم. آسان‌ترین روش سازماندهی یک بند، قرار دادن جمله موضوع در ابتدای بند است.

جمله موضوع = موضوع + عبارت محدودکننده

عبارت محدودکننده می‌تواند یک کلمه یا یک عبارت کلیدی باشد که گاهی به آن عبارات کنترل‌کننده نیز می‌گویند.

(از جمله تا پاراگراف، نجفی)

برای آموزش محتوای این درس، روش‌های زیر، مناسب است:

- روش بارش فکری
- روش کارایی گروه
- روش پرسش و پاسخ
- روش کاج

## روش کاج

این روش از سه کلمه: کاستن، افزودن و جالب بودن، تشکیل شده است. یکی از ارزش‌های این روش آن است که دانش‌آموزان را وادار می‌سازد تا دقایقی برخلاف قالب‌های ذهنی قبلی خود فکر کنند و به مرور نسبت به قالب‌های ذهنی خود آگاه‌تر و مسلط‌تر شوند.

روش کار چنین است:

- ابتدا دانش‌آموز توجهش را به نکات مثبت موضوع جلب می‌کند و نکات مثبت را ثبت می‌کند.

● در مرحله بعد به نکات منفی آن می پردازد و به جنبه های چالش برانگیز آن می اندیشد و آنها را ثبت می کند.

● نهایتاً توجه خود را به نکات جالب و تازه آن که نه مثبت است و نه منفی، معطوف می کند. برای یافتن نکات جالب کافی است که جمله «چقدر جالب می شود اگر...» را کامل کند.

● برای نوشتن یک بند درباره «تیم فوتبال کلاس ما» که در فعالیت نگارشی شماره دو آمده، می توان از این روش بهره جست.

● ابتدا دانش آموزان موضوع بند را می نویسند «تیم فوتبال کلاس ما».

● سپس فهرستی از نکات مثبت تیم خود و اعضای آن تهیه می کنند.

● در مرحله بعد به نقاط ضعف و اشکال های تیم خود توجه می کنند.

● در نهایت به نکات جالب فکر می کنند. چقدر جالب می شود اگر...

● هر یک از موارد ذکر شده بالا جمله موضوع اند. حالا با جمع بندی آنها دانش آموز یک بند درباره تیم فوتبال کلاس ما می نویسد، در حالی که با نگاهی چند بعدی به آن نگریسته است و تمام زوایای آن را در نظر گرفته است.

از مزایای این روش پرورش ذهن چند بعدی و فاصله گرفتن از ذهن هایی با مسیرهای خطی است.

(خلاقیت و نوآوری، آفای فیشانی)

## فعالیت های نگارشی یک

هدف از این سؤال توانایی تشخیص موضوع بند و جمله موضوع است.

جلسه دوم	
۱-	درست نویسی
۲-	فعالیت نگارشی دو
۳-	بخش اول فعالیت نگارشی سه

## درست نویسی

هدف از این بخش، شناسایی کاربرد صحیح قید و رعایت تناسب مفهوم جمله با آن است. یعنی اگر در بخشی از جمله، عبارتی بیانگر مفهوم تردید و گمان است، نباید پس از آن، کلماتی را بیاوریم که بر قطع و یقین انجام کاری دلالت دارند. اجزا و پاره‌های کلام باید تقویت کننده هم باشند. مثلاً به جمله زیر توجه کنید:

— امروز احتمال دارد، حتماً باران بیاید.

در این نمونه، بخش اول، بیانگر گمان و احتمال است؛ اما بخش دوم، با تأکید و حتمی بودن بارش باران همراه است. کاربرد چنین جمله‌هایی درست نیست و پیام روشنی ندارد. قید انواعی دارد و کاربرد برخی از این قیدها به صورت هم زمان معنای جمله را تغییر می‌دهد. قید تردید و قید تأکید از این گونه‌اند و کاربرد این دو قید به صورت هم زمان روا نیست.

قید شک و تردید مانند: شاید، گویی، مثل این که، احتمالاً امکان دارد و ... .

قید تصدیق و تأکید مانند: آری، یقیناً، البته، بی شک، به درستی، حتماً و ... .

## فعالیت نگارشی دو

در این بخش هدف تولید نوشتاری است. دانش‌آموزان باید در نوشتن بند به ارتباط جمله موضوع با جمله‌های بعدی توجه داشته باشند.

## فعالیت نگارشی سه

بخش اول: هدف از فعالیت نگارشی سوم، داوری، نقد و تحلیل نوشته‌هاست که در این جلسه به صورت گروهی انجام می‌شود.

جلسه سوم
۱- حکایت نگاری
۲- بخش دوم فعالیت نگارشی سه

**حکایت‌نگاری:** یکی از اهداف این فعالیت، توانایی برقراری ارتباط مستقیم با

متون برای پرورش مهارت نوشتن است. زیرا خوب خواندن، کلید خوب نوشتن است. حکایت‌نگاری، افزون بر این که تمرین ساده‌نویسی را فراهم می‌سازد، مجال است برای تقویت علاقه به کتاب و برانگیختن شوق مطالعه و پرورش روحیه کتاب‌خوانی.

بازخوانی و گسترش معانی و مفاهیم موجود در یک حکایت با حفظ پیکره اصلی آن، از گام‌های مهم این تمرین است. حکایت‌ها در این بخش، به واقع، بهانه‌هایی برای تمرین و دست‌ورزی در نوشتن و ساده نوشتن است. برخی از اهداف آموزشی موردنظر، در پی، می‌آید:

– خوانش متن

– پرورش دقت در خوانده‌ها

– تأمل در متن‌ها

– تقویت سواد ادراکی

– کسب توانایی در ساده‌نویسی

– توانایی گسترش متون از راه ساده‌نویسی

**بخش دوم:** هدف از بخش سوم فعالیت‌های نگارشی، داوری، نقد و تحلیل

نوشته‌هاست.

در این درس سنججه خوش خطی نیز به معیارهای قبلی اضافه شده است. باید مراقب بود که در بررسی خط، دانش‌آموزانی که خط خوشی ندارند، به لحاظ روانی آسیب نبینند و پیشرفت خط آنان با خط قبلی خودشان مقایسه شود، نه با سایر دانش‌آموزان.

## نکاتی درباره ارزشیابی

ارزیابی یک اثر در دو حیطة ساختار و محتوا شکل می‌گیرد.

**الف) ساختار:** ساختار نوشته براساس معیارهای زیر ارزیابی می‌شود:

**معیارهای ارزیابی:**

● داشتن چند بند در نوشته

- داشتن چند جمله در هر بند
  - داشتن جملهٔ موضوع در هر بند
  - داشتن چند جملهٔ تکمیل کننده در هر بند
  - ارتباط و نظم بین جملهٔ موضوع و جمله‌های تکمیل کننده
  - پاکیزه‌نویسی
  - رعایت علائم نگارشی
  - درست‌نویسی
  - نداشتن غلط‌املائی
  - خوش خط بودن
- (ب) محتوا : بخش محتوا با توجه به عناصر زبانی و پیام و مفهوم متن ارزیابی می‌شود.  
در بررسی عناصر زبانی مواردی از قبیل : کاربرد واژگان، دامنهٔ واژگان، پیام و مفهوم متن و... مورد توجه قرار می‌گیرد.





نوشتن، بزرگ‌ترین دستاورد روح  
بشری به حساب می‌آید که آزادی‌اش  
راد آن به بیان درمی‌آورد.



## اهداف درس

- تقویت مهارت در فضا‌سازی، عینیت بخشیدن و تصویری کردن نوشته
- آشنایی کاربردی با بند مقدمه و بند نتیجه
- تقویت توانایی تشخیص بند مقدمه و بند نتیجه در یک نوشته
- تقویت علاقه و نگرش مثبت به نظم بخشی و انسجام متن
- آشنایی با شیوه بیان داستانی

## ■ آموزش محتوا

■ جلسه اول
۱- تدریس درس
۲- فعالیت نگارشی یک

## تدریس درس

این درس به توضیح و تفسیر بند مقدمه و بند نتیجه می‌پردازد و برای جذابیت بیشتر مقدمه، به چند روش اشاره می‌کند. یکی از این روش‌ها تصویری کردن و فضاسازی نوشته است.

منظور از «تصویری کردن و فضاسازی نوشته» چیست؟

منظور از تصویری کردن نوشته یعنی توصیف روشن و عینی وقایع و فضا سازی شامل : زمان، مکان، بافت و ساخت محلّ مورد نظر و جوّ یا محیطی که قرار است موضوع در آن شکل بگیرد. یک فضا سازی مناسب می‌تواند مخاطب را در طول داستان پیش ببرد و وی را با محیط مأنوس کند. از دانش آموزان بخواهید چشمان خود را ببندند و شخصیت‌ها را در مکان‌هایی مانند بیابان، جنگل، اعماق دریا، مترو و... قرار بدهند و تمام جزئیات این مکان‌ها را مد نظر داشته باشند.

از همان ابتدای اثر باید مکانی که شخصیت‌ها قرار است در آنجا (و یا آنجاها) ایفای نقش کنند، برای خواننده شناخته شده باشد.

برای آموزش محتوای این درس، روش‌های زیر، مناسب است :

- پرسش و پاسخ
- بارش فکری
- کارایی گروه

## روش تدریس کارایی گروه

- متن درس توسط دانش‌آموزان صامت خوانی می‌شود.
- دانش‌آموزان گروه‌بندی می‌شوند و نیمی از گروه‌ها ویژگی‌های بند مقدمه و نیمی دیگر ویژگی‌های بند نتیجه را بررسی می‌کنند.
- معلّم از هر یک از گروه‌ها می‌خواهد که یکی از ویژگی‌ها را بیان کنند. در صورت کامل نبودن پاسخ‌ها موارد لازم را به آن می‌افزاید.
- سپس برگه پرسش‌نامه را بین دانش‌آموزان توزیع می‌کند.

مفهوم	بند مقدمه	بند نتیجه	پاسخ انفرادی	پاسخ گروهی
– اندیشه اصلی نویسنده را بیان می‌کند.				
– خلاصه بندهای دیگر در آن نوشته می‌شود.				
– در ابتدای نوشته می‌آید.				
– با همراه شدن یک سؤال، خواننده را به تأمل و تفکر وامی‌دارد.				
– فرودگاه ذهن نویسنده است.				
– خواننده با خواندن آن به فضای حاکم بر نوشته پی می‌برد.				
– به پرسش‌های اساسی ذهن خواننده پاسخ می‌دهد.				
– نشان دهنده نقشه کلی نوشتن است.				
– در انتهای نوشته می‌آید.				
– نسبت به بندهای دیگر از ساختار آزادتری برخوردار است.				

- دانش‌آموزان به سؤالات در بخش انفرادی بر گه، پاسخ می‌دهند.
- در مرحله بعد معلم فرصتی را ایجاد می‌کند که آنان پاسخ‌های گروه را نیز بشنوند و بخش پاسخ گروهی را پر کنند.
- معلم پاسخ‌های صحیح را روی تابلو نشان می‌دهد.
- هر دانش‌آموز پاسخ‌های انفرادی و گروهی خود را ارزیابی می‌کند و جداگانه نمره می‌دهد.
- تفاوت میان نمره انفرادی و نمره گروهی کارایی گروه بر دانش‌آموز را مشخص می‌کند.

## فعالیت‌های نگارشی یک

هدف از این سؤال توانایی تشخیص بند مقدمه و بند نتیجه است.

● پس کتاب را باید ارج نهاد و دوست داشت. بزرگ پنداشت و در پیشگاهش سر تعظیم فرود آورد. هیچ چیز نمی‌تواند از قدر کتاب بکاهد؛ زیرا کتاب، همیشه گنج خانهٔ پرگهر است و در نظر مردمان خردمند، ارجمند و عزیز است.

### بند نتیجه

● واژهٔ «ترافیک» در روستاهایی که کوچه‌هایشان به بی‌نهایت دشت‌ها گشوده می‌شود، کاملاً بی‌معناست. در شهرهای کوچک، تا حدودی معنای دهد و در کلان‌شهرها معنایی سخت، تودرتو، پیچیده و گره خورده، دارد.

### بند مقدمه

● ما به زمین، زیاد نگاه کرده‌ایم. زمین، همین است که می‌بینیم: کوه، دشت، دریا و ساختمان، درخت و از این جور چیزهاست؛ اما دیدن زمین از روی کرهٔ ماه، چیز دیگری است.

■ جلسهٔ دوم
۱- درست‌نویسی
۲- فعالیت نگارشی دو
۳- بخش اوّل فعالیت نگارشی سه

### درست‌نویسی

هدف از این بخش آشنایی با کاربرد صحیح نشانه‌های جمع در زبان فارسی است. به کار بردن علامت‌های جمع عربی با کلمه‌های عربی اشکال ندارد؛ اما به کار بردن آنها با اسم‌های فارسی درست نیست، مانند: سفارشات، گزارشات، پیشنهادات، گرایشات و...

کاربرد معیار	نمونه‌های غیر معیار
برخی از <u>حشره‌های</u> این منطقه خطرناک اند.	برخی از <u>حشرات</u> این منطقه خطرناک اند.
این گونه <u>اقدام‌ها</u> می‌تواند راهگشا باشد.	این گونه <u>اقدامات</u> می‌تواند راهگشا باشد.
سخنران <u>انتقادهای</u> زیادی از چگونگی برگزاری مراسم کرد.	سخنران <u>انتقادات</u> زیادی از چگونگی برگزاری مراسم کرد.


**نکته:** گاهی علامت «ات» به میانجی «ج» اضافه می‌شود که بر نوع دلالت دارد و نباید آن را به عنوان جمع به کار برد. مانند: سبزیجات (انواع سبزی)، شیرینیجات (انواع شیرینی)، نوشته‌جات (انواع نوشته) و ترشیجات (انواع ترشی).

## فعالیت نگارشی دو

در این بخش هدف تولید نوشتاری است. دانش‌آموزان باید یکی از موضوع‌ها را انتخاب کنند و یک بند مقدمه و یک بند نتیجه درباره آن بنویسند. همکاران توجه داشته باشند که در این بخش حتماً دانش‌آموزان بندهای ذکر شده را بنویسند و از نوشتن انشای کامل در این قسمت پرهیز کنند (به جهت تعمیق بخشیدن به توانایی تولید مجزای بند مقدمه و بند نتیجه).

## فعالیت نگارشی سه

**بخش اول:** هدف از بخش سوم فعالیت‌های نگارشی، داوری، نقد و تحلیل نوشته‌هاست.

 ■ جلسه سوم
۱- مثل نویسی ۲- بخش دوم فعالیت نگارشی سه

مثل نویسی : مثل‌ها افزون بر آنچه تاکنون گفتیم، دو ویژگی آشکار دارند :

الف) پُرمایگی معنایی

ب) تصویری بودن محتوا

پُرمایگی معنایی به ذهن دانش‌آموزان این قدرت را می‌بخشد که به سادگی بتوانند به کمک این ظرفیت، دست به آفرینش معنای تازه بزنند و بازآفرینی کنند.

تصویری بودن محتوا هم به این معناست که بلافاصله با شنیدن این مثل، ذهن تصویر آن را در برابر چشم می‌آورد. این تصویرسازی ذهن، در حقیقت دورنمایی کلی از موضوع و داستان مثل را نشان می‌دهد و درک و فهم و برقراری ارتباط با آن را آسان می‌سازد. در مثل‌نویسی، میدان ذهن برای خلق معنا و خوانش‌های تازه باز است و دانش‌آموزان می‌توانند به فراخور ادراک خود دست به بازآفرینی بزنند و با بهانه قراردادن مثل‌ها به شاخ و برگ سخن بیفزایند.

بخش دوم : هدف از فعالیت نگارشی سوم، داوری، نقد و تحلیل نوشته‌هاست که در این جلسه به شکل فردی انجام می‌شود.

## نکاتی دربارهٔ ارزشیابی

ارزیابی یک اثر در دو حیطهٔ ساختار و محتوا شکل می‌گیرد.

الف) ساختار : ساختار نوشته بر اساس معیارهای زیر ارزیابی می‌شود :

معیارهای ارزیابی مقدمه :

● فضای کلی انشا و نقشهٔ نوشتن را نشان دهد.

● جذاب و گیرا باشد.

● جمله‌ها کوتاه و رسا باشد.

● پاکیزه نویسی

● رعایت علائم نگارشی

● درست نویسی

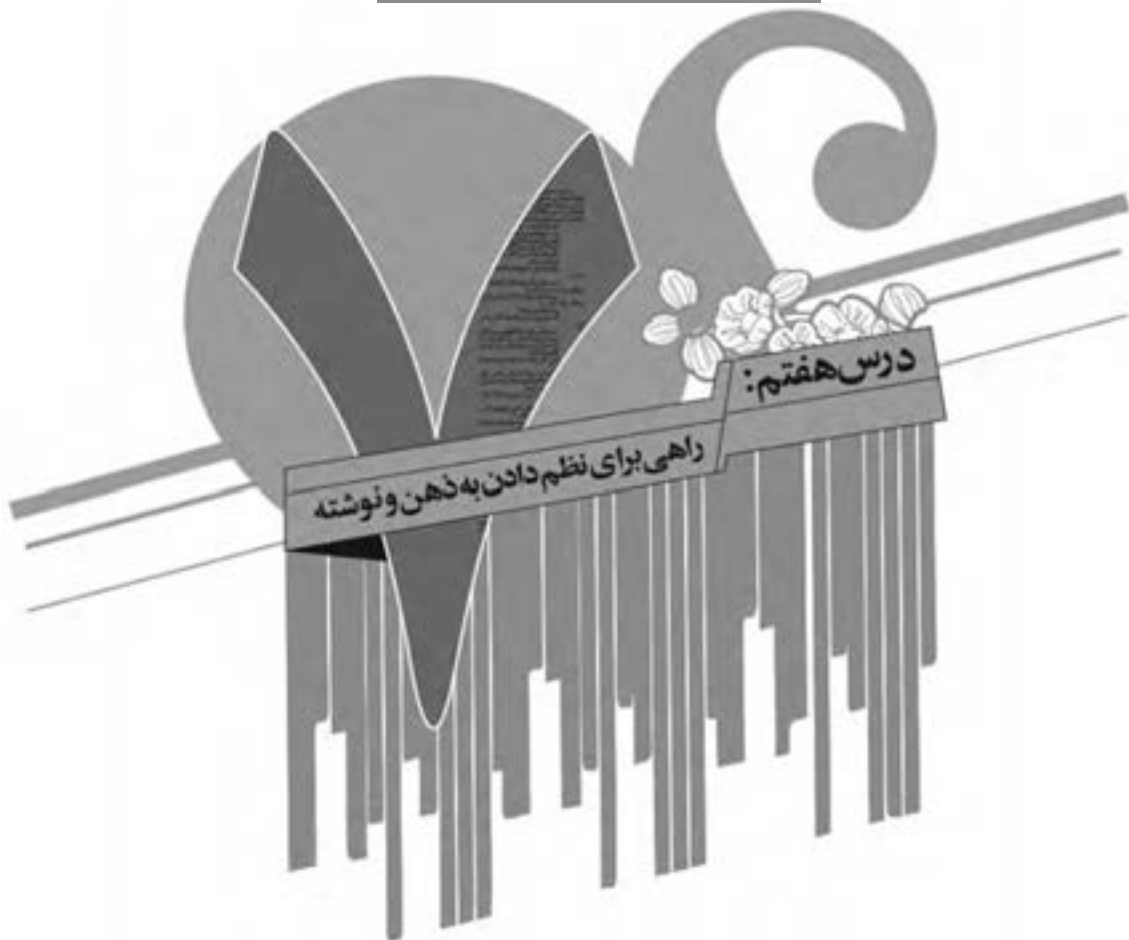
● نداشتن غلط املائی

● خوش خط بودن

## معیارهای ارزیابی نتیجه :

- جمع بندی مطالب
  - پایان تأثیرگذار
  - تفکر برانگیز بودن
  - پاکیزه نویسی
  - رعایت علائم نگارشی
  - درست نویسی
  - نداشتن غلط املائی
  - خوش خط بودن
- ب) محتوا : بخش محتوا با توجه به عناصر زبانی و پیام و مفهوم متن ارزیابی می شود.  
در بررسی عناصر زبانی مواردی از قبیل : کاربرد و دامنه واژگان، پیام و مفهوم متن و... مورد توجه قرار می گیرد.





نظم و سامان، نخست در کارخانه مغز  
جای می‌گیرد، سپس در دنیای ذهن  
خودنمایی می‌کند و در پی آن، گفتار  
و نوشتار نظام مند و دیگر رفتارهای  
سامان یافته، از ما پدید خواهد آمد.



## اهداف درس

- آشنایی با روش‌هایی برای نظم دهی به ذهن و نوشته
- آشنایی با بازنویسی از طریق گسترش حکایت‌ها
- تقویت توانایی ارزیابی آثار (براساس ملاک‌های ارائه شده در درس)
- تقویت مهارت در طرح سؤالاتی مناسب برای تولید متن
- تقویت علاقه و نگرش مثبت به درست‌نویسی
- آشنایی کاربردی با حذف فعل (به قرینه لفظی)

## ■ آموزش محتوا

■ جلسهٔ اوّل
۱- تدریس درس
۲- فعالیت نگارشی یک

## تدریس درس

راه‌های مختلفی برای نظم دادن به ذهن و نوشته وجود دارد، از جمله استفاده از نقشه نوشتن، طبقه‌بندی موضوع و... یکی از این راه‌ها نیز طرح سؤال پیرامون موضوع و استفاده از چارچوب پرسش و پاسخ است.

استفاده از روش طرح سؤال موجب دست‌ورزی دانش‌آموزان در تولید سؤالاتی مرتبط و مناسب و تقویت مهارت تفکر آنان می‌گردد.

برای آموزش محتوای این درس، روش‌های زیر، مناسب است:

- پرسش و پاسخ
- سؤالات تفکربرانگیز (اسکمپر)
- بارش فکری

## روش تدریس بارش فکری

این روش که نام‌های مختلفی مانند بارش افکار، طوفان فکری، طوفان ذهنی و... دارد، یکی از معروفترین شیوه‌های خلاقیت است. بارش فکری یک فن گروهی است. در این روش دانش‌آموزان درباره یک موضوع ایده‌های خود را بیان می‌کنند. جلسه توسط معلم مدیریت می‌شود و یکی از دانش‌آموزان هم نظرات ارائه شده را روی تابلو یادداشت می‌کند. روش بارش فکری را اسپورن ابداع کرده است.

مراحل روش بارش فکری: برای نوشتن سرگذشت یکی از بزرگان با بهره‌گیری از روش طوفان فکری و باتوجه به چارچوب پرسش و پاسخ که در درس ذکر شده است، به ترتیب زیر عمل می‌شود:

### مرحله اول: خلاقیت و تولید اندیشه

○ آماده‌سازی: آماده‌سازی دانش‌آموزان و توضیح درباره قوانین روش بارش فکری

○ انتخاب موضوع: معلم، زندگی یکی از بزرگان (به‌عنوان نمونه، زندگی سردار

حاج حسین بصیر) را در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهد.

○ **آشنایی با موضوع:** معلم خود، متن را برای دانش‌آموزان می‌خواند و یا از آنها می‌خواهد متن مورد نظر را صامت خوانی کنند.

○ **طراحی سؤال:** معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد بر اساس متنی که در اختیار دارند، سؤالاتی پیرامون موضوع مورد نظر (زندگی‌نامه حاج حسین بصیر) مطرح کنند.

○ **ثبت نظرات:** معلم یا یکی از دانش‌آموزان تمامی سؤالات مطرح شده پیرامون شخصیت انتخاب شده را روی تابلوی کلاس ثبت می‌کنند.

○ **پالایش و جمع‌بندی:** در این مرحله معلم سؤالات را پالایش و جمع‌بندی می‌کند و نظریات مشابه و نامناسب را حذف می‌کند. سپس سؤالات را با نظم خاصی، مرتب می‌کند (با توجه به ارتباط طولی، سیر طبیعی، تاریخی و منطقی رویدادها).

○ **پاسخ به سؤالات:** در گام بعدی هر یک از دانش‌آموزان به سؤالات پاسخ می‌دهند و با قرار دادن پاسخ سؤالات در کنار یکدیگر، متنی تولید می‌کنند.

○ **بازخوانی و ویرایش:** در پایان دانش‌آموزان متن تولید شده را بازخوانی، ویرایش و مرتب می‌کنند. سپس آن را برای گروه خود می‌خوانند. به انتخاب اعضای هر گروه یک متن در کلاس خوانده می‌شود.

از مزایای اصلی این روش تقویت روحیه کار گروهی است و انتقاد عمده‌ای که به آن وارد می‌شود، وقت‌گیر بودنش است.

بارش یا طوفان فکری بر دو اصل و چهار قاعده اساسی استوار است.

**اصل اول — تنوع نظرات:** تفکر قضاوتی در واقع؛ به معنای ارزیابی‌ها و نظرات تکمیلی نسبت به مطلبی مطرح شده است. بدین منظور بعد از جمع‌آوری تمامی پیشنهادها بررسی و ارزیابی آنها صورت می‌گیرد.

**اصل دوم — کمیت:** کمیت، به تدریج موجب بالا رفتن کیفیت می‌شود. یعنی هر چه تعداد پیشنهادها بیشتر شود، احتمال رسیدن به یک راه حل بهتر افزایش می‌یابد.

**چهار قاعده اساسی بارش فکری:**

**۱ — تمرکز بر کمیت:** هرچه تعداد ایده‌هایی که تولید می‌شوند، بیشتر باشد، احتمال دست یافتن به یک راه‌حل اساسی و اثربخش بیشتر و احتمال وجود پیشنهادهای مفید و



کارسازتر در بین آنها بیشتر می‌شود.

## ۲- پرهیز از انتقاد: اگر در مواجهه اولیه با یک ایده، به جای انتقاد

از آن، به بهبود آن فکر کنیم، یک جو مناسب برای تولید ایده‌های غیرمعمول فراهم می‌شود. لازم است تمام اعضا به این قاعده توجه و ارزیابی پیشنهاد را به آخر جلسه موکول کنند. ضمن اینکه ملاحظه تبعیض آمیز پیشنهادها نیز ممنوع است.

## ۳- استقبال از ایده‌های غیرمعمول: ممکن است ایده‌های غیرمعمول رویکردهای

جدیدی را به مسئله فراهم کنند و منجر به راه‌حل‌های بهتری نسبت به ایده‌های معمول شوند. این قاعده برای جرئت بخشیدن به شرکت کنندگان برای ارائه پیشنهادهایی است که به ذهن آنها خطور می‌کند.

## ۴- ترکیب و بهبود ایده‌ها: می‌توان با ترکیب دو ایده خوب، به ایده‌ای بهتر رسید

که از هر دو ایده قبلی کامل‌تر باشد.

اعضا می‌توانند علاوه بر ارائه پیشنهاد، نسبت به بهبود پیشنهاد خود اقدام کنند.

روش طوفان فکری این امکان را به اعضا می‌دهد که پس از شنیدن پیشنهادهای دیگران پیشنهاد اولیه بهبود داده شود. آنها همچنین می‌توانند پیشنهاد خود را با چند پیشنهاد تلفیق کنند و پیشنهاد بهتر و کامل‌تری را به دست آورند. (قدرت خلاقیت در حل مسائل، کیانی)

## فعالیت نگارشی یک

هدف از این سؤال توانایی تشخیص موضوع متن و طرح پرسش‌هایی مناسب متن

است.

جلسه دوم
۱- درست‌نویسی
۲- فعالیت نگارشی دو
۳- بخش اول فعالیت نگارشی سه

## درست‌نویسی

**حذف فعل:** فعل از ارکان اصلی جمله است و جمله بدون فعل، دارای معنی و مفهوم کامل نیست. اما در چند حالت فعل حذف می‌شود.

۱- در جمله‌های دعایی: درود بر شما (باد) خدا حافظ (باشد)

۲- به قرینه لفظی: چه درسی دارید؟ فارسی (داریم)

۳- به قرینه معنوی: از دوستت چه خبر (هست)؟

در حذف به قرینه لفظی فعل یک بار می‌آید و در جمله بعد یا قبل حذف می‌شود.

نمونه: از مکافات عمل غافل مشو گندم از گندم بروید جو ز جو (بروید)

نمونه‌ای برای حذف چند فعل بدون قرینه:

«... پس چون نگاه کرده آید، اصل ستون است و خیمه بدن به پای است و هرگه وی

سست شد و بیفتاد نه خیمه و نه طناب و نه میخ.» «تاریخ بیهقی»

در سه جمله «... نه خیمه و نه طناب و نه میخ نه خیمه و...» سه فعل «ماند» حذف

شده است.

اما اگر فعل جمله‌ها متفاوت باشد؛ نمی‌توان یکی را حذف کرد؛ فقط هنگامی می‌توان

فعل را حذف کرد که عیناً تکرار شده باشد.

بنابراین، در صورت متفاوت بودن نوع فعل‌ها، حذف از نظر اصول درست‌نویسی،

روا نیست.

## فعالیت نگارشی دو

در این بخش هدف تولید نوشتاری است. دانش‌آموزان باید برای نوشتن زندگی‌نامه ابتدا

سؤالاتی را مطرح کنند و سپس با پاسخ دادن به این سؤالات، متن زندگی‌نامه را تولید کنند.

در طرح سؤالات به موارد زیر توجه شود:

– رعایت سیر منطقی سؤالات

– طرح سؤالات اساسی و جامع

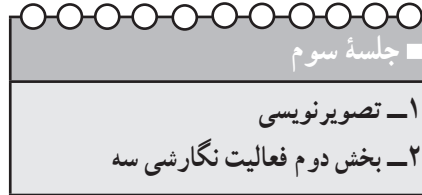
– توجه به ارتباط عمودی سؤالات



## فعالیت نگارشی سه

بخش اوّل: هدف از بخش سوم فعالیت های نگارشی، داوری، نقد و تحلیل

نوشته‌هاست.



**تصویرنویسی:** اگر فرایند تصویرنویسی را از درس نخست تا اینجا پی بگیریم،

می‌بینیم که تصویرنویسی گام‌هایی را با ویژگی‌های زیر، پیموده است:

– آموزش از بیرون به درون و از عین به ذهن

– حرکت از ساده به دشوار

– حرکت از حس دیداری به خیال

– حرکت از تصویربینی به تصویرسازی

بنابراین، در آموزش باید به این نکته توجه داشته باشیم که تصویرنویسی در این درس،

سطح دشواری عمیق‌تری دارد و دانش‌آموزان را از مرحله دیدن تصاویر محسوس به خلق

تصویر در ذهن و بهره‌گیری از تخیل فرا می‌برد و مهم‌تر از همه اینها، توصیف، تصاویر

ساخته در ذهن و تخیلی است که باید در قالب نوشته، نمایان شود.

در این روش دانش‌آموز به انتخاب خود با بهره‌گیری از قدرت تخیل، تصویرهایی را

در ذهن می‌سازد و یکی از آنها را برمی‌گزیند و دریافته‌ها و استنباط شخصی خود را بدون

هیچ‌گونه محدودیتی بیان می‌کند.

هدف از این فعالیت تقویت قدرت تخیل و همچنین دست‌ورزی در توصیف جزئیات

تصویر ذهنی است.

**بخش دوم:** هدف از فعالیت نگارشی سوم، داوری، نقد و تحلیل نوشته‌هاست که در

این جلسه به شکل فردی انجام می‌شود.

## نکاتی دربارهٔ ارزشیابی

ارزیابی یک اثر در دو حیطهٔ ساختار و محتوا شکل می‌گیرد.

الف) ساختار : ساختار نوشته بر اساس معیارهای زیر ارزیابی می‌شود :

معیارهای ارزیابی :

● طرح پرسش‌های مناسب

● مشخص کردن موضوع نوشته

● نوشتن جملهٔ موضوع در هر بند

● رعایت نظم ذهنی نوشته و پرهیز از پراکنده‌گویی

● پاکیزه‌نویسی

● رعایت علائم نگارشی

● درست‌نویسی

● نداشتن غلط املائی

● خوش خط بودن

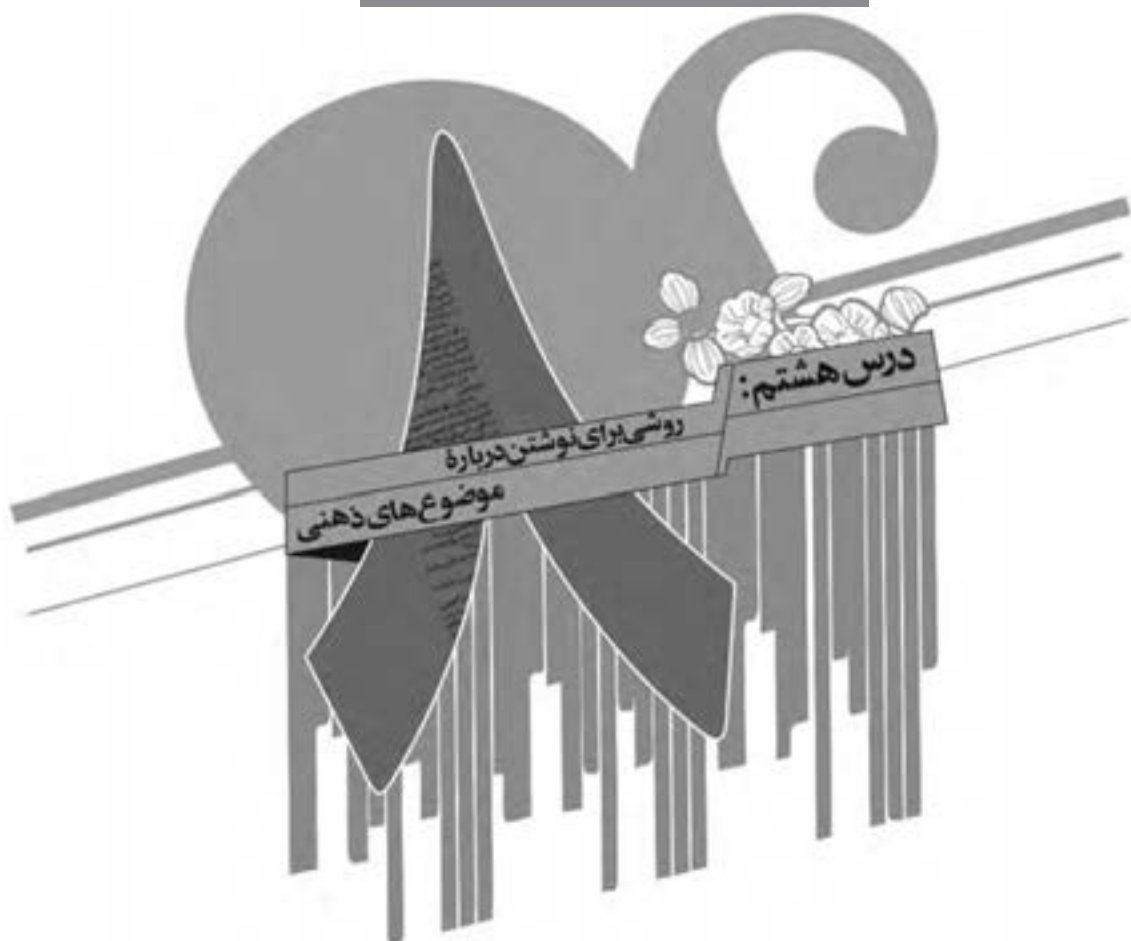
رعایت ساختمان نوشته (موضوع، مقدمه، بدنه، نتیجه)

ب) محتوا : بخش محتوا با توجه به عناصر زبانی و پیام و مفهوم متن ارزیابی

می‌گردد.

در بررسی عناصر زبانی به مواردی از قبیل : کاربرد واژگان، دامنهٔ واژگان، پیام و

مفهوم متن و... توجه می‌شود.



کسی که سرگرم نوشتن است،  
با تردد دائمی میان تجربیات و افکار،  
به فراسوی مکان و زمان دست می یابد و  
تمام قلمرو بکر قدرت تصور بشری  
از آن اوست.



## اهداف درس

- آشنایی با راهکارهای مناسب در بهره‌گیری از طرح سؤال برای نوشتن موضوع ذهنی
- تقویت مهارت در طرح سؤالاتی برای نوشتن موضوع‌های ذهنی
- تقویت مهارت در پاسخگویی به سؤالات مطرح شده
- تقویت علاقه و نگرش مثبت به نوشتن موضوع‌های ذهنی
- تقویت مهارت در رعایت نظم ذهنی و پرهیز از پراکنده‌گویی
- تقویت توانایی گسترش «مثل»

## ■ آموزش محتوا

■ جلسهٔ اوّل
۱- تدریس درس
۲- فعالیت نگارشی یک

## تدریس درس

درس هشتم روشی را برای نوشتن دربارهٔ موضوع و مفاهیم ذهنی ارائه می‌دهد. در فرهنگ دهخدا «مفهوم» به معنای دانسته شده، به دل دریافته شده، دانسته، دریافت شده، شناخته شده، آمده است و مفهوم کردن به معنای فهمیدن و دریافتن است.

**مفهوم ذهنی چیست؟** مفهوم ذهنی یا عقلی در مقابل مفهوم دیداری و عینی قرار می‌گیرد و به مفاهیمی گفته می‌شود که قابل لمس با حواس پنج گانه نیستند و تنها در عالم ذهن می‌توان آنها را درک کرد؛ مانند: ترس، شجاعت، امید، آرزو، غرور. از مفاهیم عینی می‌توان به پروانه، درخت، گل و باغ اشاره کرد.

برای آموزش محتوای این درس، روش‌های زیر، مناسب است:

○ بارش فکری

○ پرسش و پاسخ

○ تدریس اعضای گروه

**روش تدریس اعضای گروه:**

● **مرحلهٔ اول:** آمادگی فردی

۱- معلم دانش‌آموزان را گروه‌بندی می‌کند و برای هر یک از اعضای گروه شماره‌ای تعیین می‌گردد (از شمارهٔ یک تا چهار).

۲- قوانینی تدوین می‌شود که گروه‌ها ملزم به رعایت آنها هستند؛ مانند: یادداشت‌برداری، بحث و گفت‌وگو به‌طور آهسته، زمان‌بندی و ...

۳- متن درس به بخش‌های مستقل و تقریباً مساوی تقسیم می‌شود (بخشی از کتاب «سلام، کسی این جا هست؟») که در درس آمده به ۴ قسمت مساوی تقسیم می‌شود).

۴- یک بخش از موضوع جهت مطالعهٔ فردی برای هر فراگیر تعیین می‌شود.

۵- هر یک از اعضای گروه ملزم به مطالعهٔ یک بخش از آن می‌گردد. پس از انجام صامت خوانی در گروه، هر یک دو یا سه سؤال از متن خوانده شده، طراحی می‌کنند.

● **مرحلهٔ دوم:** کارگروهی

۱- تشکیل گروه‌های هم شماره. هر یک از دانش‌آموزان با توجه به شمارهٔ خود با

شماره‌های مشابه هم گروه می‌شوند.

۲- هریک از دانش‌آموزان برای اعضای جدید سؤالاتی را که طراحی کرده، می‌خواند.

۳- اعضای گروه باهم به بحث و تبادل نظر می‌پردازند و در نهایت چند سؤال را انتخاب می‌کنند.

۴- تشکیل گروه‌های اولیه (برگشت به گروه اولیه)

۵- ارائه نظرات و سؤالاتی که در گروه‌های هم نام مطرح شده است، در گروه اولیه و نوشتن متنی بر اساس این سؤالات به صورت گروهی.

۶- ارزشیابی گروه‌ها: در نهایت معلم کار گروه‌ها را ارزیابی می‌کند.

در جریان این فعالیت، معلم هدایت دانش‌آموزان را برای حضور در گروه‌های جدید، کنترل کلاس و برقراری آرامش و نظارت بر اجرای فعالیت گروه‌ها، بر عهده دارد. اساس این روش مبتنی بر همیاری در یادگیری است و اساس یادگیری از طریق همیاری و تشکیل تیم‌های یادگیری است.

این روش سبب جلوگیری از گوشه‌گیری، از خودبیگانگی، بی‌هدفی و ناراحتی در فعالیت‌های جمعی می‌شود و حس اعتماد به نفس اعضا را افزایش می‌دهد و روابط بین فردی دانش‌آموزان را بهبود می‌بخشد.

در این روش از دانش‌آموزان انتظار می‌رود با یکدیگر به تعامل بپردازند و پیشرفت تحصیلی یکدیگر را بر عهده بگیرند.

دانش‌آموزان انتظار دارند گروهی را که در آن فعالیت می‌کنند، به موفقیت دست یابد و افراد، گروه را در دستیابی به موفقیت، یاری رسانند.

این روش بر دو گمان و گام، استوار است:

۱- هریک از شرکت‌کنندگان، قسمت متفاوتی از موضوع درس را می‌آموزند.

۲- هر فراگیر می‌تواند به اعضای گروه خود درس بدهد.

در این الگو، «اعضای گروه فراگیران» کار تدریس را به عهده دارند و پس از آن معلم توضیحات ضروری و تکمیلی را ارائه می‌دهد. به همین جهت این الگو را «تدریس اعضای گروه» نام نهاده‌اند.

## فعالیت نگارشی یک

هدف از این سؤال توانایی بازشناسی و تشخیص موضوع متن و طرح پرسش‌هایی

مناسب متن است.

جلسه دوم
۱- درست‌نویسی
۲- فعالیت نگارشی دو
۳- بخش اول فعالیت نگارشی سه

### درست‌نویسی

تکیه کلام‌های گفتاری نباید در نوشته راه یابد :

- عرض کنم که کتاب، عامل رشد و شکوفایی جامعه است.
- گلستان سعدی به‌عنوان بزرگ‌ترین اثر منشور فارسی است.
- به قول معروف او دانش‌آموز زرنگی است.

«عرض کنم که»، «به‌عنوان» و «به قول معروف» تکیه کلام است و اگر در نوشته زمینه

مناسبتی ندارد، حذف شود.

کاربرد «به قول معروف» هنگامی صحیح است که عبارت پس از آن واقعاً با سخنی

معروف مانند مثل‌ها، حکمت‌ها و عبارات‌های شناخته شده، همراه باشد.

برای نمونه : کتاب‌ها را بعد از امتحان به دستم رساند؛ به قول معروف نوش دارو پس

از مرگ سهراب بود.

اگر در جمله‌ای معمولی و غیر از سخنان برجسته و مثل‌ها (به قول معروف) بیاید، جمله

نادرست است. مانند : آن قدر کتاب‌ها را دیر به من داد که به قول معروف برایم بی‌فایده بود.

توجه : برای ویرایش چنین جمله‌هایی به دو شیوه باید عمل کرد : یا بعد از عبارت «به

قول معروف» سخنی مشهور و شناخته شده را بیاوریم تا ویرایش، درست و کامل انجام شود

یا عبارت «به قول معروف» را از بافت سخن حذف کنیم.

## فعالیت نگارشی دو

هدف این بخش تولید نوشتاری است. هدف از این سؤال طرح پرسش‌هایی متناسب با موضوع ذهنی و توانایی بهره‌گیری از این پرسش‌ها در تولید متن است.

## فعالیت نگارشی سه

بخش اول: هدف از بخش سوم فعالیت‌های نگارشی، داوری، نقد و تحلیل نوشته‌هاست که در این جلسه به شکل کار گروهی انجام می‌شود.

جلسه سوم
۱- حکایت‌نگاری
۲- بخش دوم فعالیت نگارشی سه

## حکایت‌نگاری

چنان که پیش‌تر گفته‌ایم، هدف از این بخش آموزش مهارت بازنویسی به زبان ساده است. برای بازنویسی تعریف‌های متعددی به کار رفته است از جمله: بازنویسی یک اثر، حفظ ویژگی‌های کلی متن بدون دخل و تصرف اساسی در متن است.

یک اثر خوب بازنویسی شده، بیانگر مهارت نویسنده‌ای هوشمند و زبردست است که با ابزار زبان و بیان مناسب، بین میراث کهن و عصر جدید ارتباط برقرار کرده است.

بخش دوم : هدف از فعالیت نگارشی سوم، داوری، نقد و تحلیل نوشته‌هاست که در این جلسه به شکل فردی انجام می‌شود.

## نکاتی درباره ارزشیابی

ارزیابی یک اثر در دو حیطه ساختار و محتوا شکل می‌گیرد.

الف) ساختار : ساختار نوشته براساس معیارهای زیر ارزیابی می‌شود :

### معیارهای ارزیابی :

- طرح پرسش‌های مناسب
  - مشخص کردن موضوع نوشته
  - نوشتن جمله موضوع در هر بند
  - رعایت نظم ذهنی نوشته و پرهیز از پراکنده‌گویی
  - پاکیزه‌نویسی
  - رعایت علائم نگارشی
  - درست‌نویسی
  - نداشتن غلط املائی
  - خوش خط بودن
  - رعایت ساختمان نوشته (موضوع، مقدمه، بدنه، نتیجه)
- ب) محتوا : بخش محتوا با توجه به عناصر زبانی و پیام و مفهوم متن ارزیابی می‌شود. در بررسی عناصر زبانی به مواردی از قبیل: کاربرد واژگان، دامنه واژگان، پیام و مفهوم متن و... توجه می‌شود.